

duğu kaydedilmektedir. Süleyman b. Bilâl tercih edilen görüşe göre 172'de (788) Medine'de vefat etti. Bu tarih 177 (793) olarak da zikredilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 420; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 4; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, IV, 103; Mizzi, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XI, 372-376; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 425-427; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 234; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, IV, 175-176.

HASAN CİRİT

SÜLEYMAN b. CERİR

(سليمان بن جرير)

Süleymân b. Cerîr er-Rakkî ez-Zeydî
(ö. 187/803'ten sonra [?])

Zeydiyye'nin tâli fırkalarından
Süleymâniyye veya Cerîriyye'nin
kurucusu.

Rakkî nisbesi dikkate alınarak Fırat nehri'nin Belh suyu ile birleştiği yere 10 km. uzaklıkta bulunan Rakka'da doğduğu tahmin edilmektedir. Bağdat'ta Yahyâ b. Hâlid el-Bermekî'nin huzurunda yürütülen kelâm münazaralarına katıldığı, özellikle İmâmiyye kelâmcılarından Hişâm b. Hakem'le imâmet hakkında, Mu'tezile'den Dirâr b. Amr ve İbâziyye'den Abdullah b. Yezîd ile değişik kelâm konularında tartışmalar yaptığı bilinmektedir (*El²* [İng.], IX, 824). Bu bilgilere dayanarak onun Halife Hârûnürreşîd döneminde yaşadığı ve hayatının büyük bölümünü Bağdat'ta geçirdiği söylenebilir (*Mu'cemû'ü'l-Şî'a*, s. 9, 55-57). Hocaları, öğrencileri ve hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan Süleyman b. Cerîr'in 187 (803) yılından sonra öldüğü tahmin edilmektedir.

Süleyman b. Cerîr'in günümüzde ulaşan herhangi bir eseri bilinmediği için görüşleri genellikle Ebû'l-Hasan el-Eş'arî, Abdülkâhîr el-Bağdâdî, Şehfûr b. Tâhîr el-İsferâyînî, Ebû'l-Muîn en-Nesevî ve Şehristânî gibi Sünnî müellifleriyle Ebû'l-Hüseyn el-Hayyât ve Kâdî Abdülcebbar gibi Mu'tezile âlimlerinin nakillerinden öğrenilmektedir. Bu nakillerde ona atfedilen görüşler şöylece özetlenebilir: Allah insanı bütün ihtiyarî fiilleri için geçerli olan bir

güçle (istitâat) donatmıştır. Allah âlimdir, ancak O'nun ilmi ne kendisidir ne de gayridir. Hayat, kudret, sem', basar gibi sıfatlar da böyledir (Eş'arî, s. 64, 68, 70, 71-72, 73). Allah'ın sıfatları vücûd, adem veya hudûs, kıdem gibi özelliklerle nitelenmiş değildir (Kâdî Abdülcebbar, *Şerhu'l-Uşûli'l-hamse*, s. 183). İbn Cerîr'in düşüncelerinde istikrarsızlık görülmektedir. Eş'arî'nin nakline göre Allah'ın sıfatları hakkındaki bazı görüşleri zamanla değişmiş, ayrıca istitâatin cismin bir parçası olduğunu ve onunla birlikte bulunduğunu iddia etmiştir (*Ma-kâlât*, s. 171, 306, 514, 522). Süleyman b. Cerîr'e göre imâmet halk arasında şûra ile gerçekleşir, hatta müslümanlardan hayırlı iki kişinin akdiyle de oluşabilir. Hz. Peygamber'den sonra imâmete en lâıyk olan kişi Hz. Ali'dir; bununla birlikte daha az üstün olan birinin imam seçilmesi mümkündür. Bu sebeple Süleyman b. Cerîr, Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in imâmetini kabul etmekte, fakat onları seçenlerin fıska varmayan bir hataya düştüğünü belirtmektedir. Ebû Bekir ile Ömer'i tekfir eden Cârüdiyye'yi ise küfre girmiş saymaktadır (Nesevî, II, 896; Şehristânî, s. 162-163). Ayrıca ilk iki halifenin hilâfeti kabul etmekle hataya düşmediklerini, sadece Hz. Ali'ye biat etmemek suretiyle en uygun olanı terkettiklerini söylemektedir. Kendisinin Ehl-i sünnet tarafından tekfir edilmesine sebep olan Hz. Osman'ı tekfir edişini ise onun döneminde cereyan eden olaylara bağlamaktadır. Hz. Ali'nin hiçbir zaman dalâlete düşmediğini ve âdil bir tahtın onu sapıklıkla suçlamadığını belirten Süleyman b. Cerîr (Eş'arî, s. 68; İsferâyînî, s. 17; Watt, s. 205-206) Âişe, Zübeyr ve Talha'nın Ali'ye karşı çıkmaları sebebiyle küfre girdiklerini iddia etmekte, Râfizîler'in de bedâ' ve takıyye inançları yüzünden hak yoldan saptıklarını söylemektedir (Şehristânî, s. 163).

Mu'tezile kelâmının zaman içinde gelişip Şîa tarafından benimsenmesi Süleyman b. Cerîr ekolünün devam etmesine engel olmuştur. Nitekim Rakka'nın güneydoğusunda bulunan Ânat'ta kendisine tâbi bir topluluğun Ca'fer b. Mübeşşir vasiyetiyle Mu'tezile'ye geçtiği belirtilmektedir (Hayyât, s. 89). Eş'arî, Süleyman b. Cerîr'in istitâate ilgili görüşünü onun bir kitabından naklettiğini belirtmektedir (*Ma-kâlât*, s. 73). Yine Eş'arî'nin, Süleyman b. Cerîr'i İbn Küllâb ile bir arada zikretmesine dayanılarak aralarında bazı fikrî paralelliklerin bulunduğu da kabul edilir (Watt, s. 357).

BİBLİYOGRAFYA :

Hayyât, *el-İntisâr* (nşr. H. S. Nyberg), Kahire 1344/1925, s. 89, 201, 236; Nevbahî, *Fıraku'ş-Şî'a*, s. 9, 55-57; Eş'arî, *Ma-kâlât* (Ritter), s. 64, 68, 70, 71-72, 73, 171, 306, 514, 522, 559-560, 582, 586; Kâdî Abdülcebbar, *el-Muğni*, VI/2, s. 5; VIII, 334; a.mlf., *Şerhu'l-Uşûli'l-hamse*, Kahire 1408/1988, s. 183; Abdülkâhîr el-Bağdâdî, *el-Fark beyne'l-fırak*, Beyrut 1977, s. 23-24; İsferâyînî, *et-Tebşîr* (Kevserî), s. 17; Nesevî, *Tebşîratü'l-edille* (Salamé), II, 896; Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* (nşr. Abdüllatif Muhammed el-Abd), Kahire 1977, s. 162-164; İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-Mizân* (nşr. M. Abdurrahman el-Mar'aşî), Beyrut 1416/1996, III, 361; W. Montgomery Watt, *İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri* (trc. Ethem Ruhu Fıglalı), Ankara 1981, s. 204, 205-206, 207, 326, 357; Şerîf Yahyâ el-Ermin, *Mu'cemû'ü'l-fıraki'l-İslâmiyye*, Beyrut 1406/1986, s. 81-82, 135-136; M. Takî et-Tüsterî, *Kâmûsü'r-ricâl*, Kum 1414, V, 244-245; Ca'fer es-Sübhânî, *Buhûş fi'l-milel ve'n-nihal*, Kum 1416, VII, 454; *Mu'cemû'ü'l-mütakellimîn*, Kum 1424/1382, I, 308-309; W. Madelung, "Sulaymân b. Djarîr al-Rakkî", *El²* (İng.), IX, 824; M. Hüseyin Rûhânî, "Cerîriyye", *DMT*, V, 348.

MUHAMMED ARUÇI

SÜLEYMAN ÇELEBİ, Dede

(ö. 825/1422)

Türkçe kaleme alınmış
mevlidlerin ilki ve en meşhuru olan
Vesiletü'n-necât'm müellifi
(bk. MEVLİD).

SÜLEYMAN ÇELEBİ, Emîr

(ö. 813/1411)

Fetret dönemi Osmanlı şehzadesi.

Yıldırım Bayezid'in Ertuğrul Çelebi'den sonra doğan ikinci oğludur. Bazı Batı kaynaklarında Fetret dönemindeki hükümdarlığı sebebiyle Osmanlı padişahları arasında sayılarak I. Süleyman diye anılır. Hayatının ilk yılları hakkında fazla bilgi yoktur. Tarihî kayıtlar ondan ilk defa, Yıldırım Bayezid'in 1389-1390 kışında gerçekleştiren Batı Anadolu seferinden sonra Balat ve Ayasuluk limanlarını kontrol eden Aydın ilinin idarecisi diye bahseder. Nicolae Iorga, Süleyman'ın bu göreve tayin edilmeden önce Kuzey Rumeli'nin beyi olduğunu belirtir. Bu muhtemelen 1387-1388 kışında 1389 ilkbaharına kadar Çandarlı Ali Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusunun Bulgaristan'ın kuzeydoğusunun fetihini tamamlaması hadisesiyle bağlantılıdır. Süleyman Çelebi'nin 1393'te Bulgar Çarlığı'nın merkezi Tırnova'yı fethetmesinden (Jorga, s. 253) Osmanlı kaynaklarında söz edilmez. Bazı kroniklerde ona 794'te (1392) Sivas'ın, ertesi yıl Kastamonu yöre-